

Kondak 3. hlasu

v Prostopení

Kondakový nápev 3. hlasu sa v prameňoch prostopenia uvádza s textom nedeľného kondaku. Ten má však identickú textovú štruktúru s vianočným kondakom:

Roždestvenský kondak, 3. hlas, text:

A1	Η Παρθένος	σή-μερ-ον, 7	τόν υπερού-σι- -ον	τίκτει, 8
A2	καί η γή τό	Σπή-λαι-ον, 7	τώ απρο-σί-τω	προσ-ά-γει. 8
B1	Άγ-γε-λοι	με-τά Ποιμένων	δο-ξο-λο-γού-σι.	8+5
B2	Μά-γοι δέ	με-τά αστέρος	ο-δοι-πορού-σι.	8+5
C1		δι' ημάς γάρ	εγεννήθη, 8	
C2		Παι-δί-ον	υέ-ον, 5	
		ο πρό αι-ώνων	5	Θεός. 2

Nedeľný kondak, 3. hlas, text:

A1	Εξανέστης	σήμερον,	από τού τάφου	Οικτίρμον, 7+8
A2	καί ημάς	εξηγάγες,	εκ τών πυλών	τού θανάτου, 7+8
B1	σήμερον	Αδάμ	χορεύει,	καί χαίρει Εύα, 8+5
B2	άμα δέ,	καί οι	Προφήται,	σύν Πατριάρχαις, 8+5
C1		ανυμνούσιν	ακαταπαύστως, 9	
C2		τό θεϊόν	κράτος 5	
		τής εξουσίας	σου.6	

Βοικβѣлъ ѣсѣ днѣсъ ѣзъ грѣба цѣдѣре,
ѣ нѣсъ βοэбѣлъ ѣсѣ ѿ вѣратъ сμεртныхъ:
днѣсъ лѣдѣмъ лнхдегъ, ѣ рѣдѣтѣа ѣъа,
вкѣпѣ же ѣ прѣрѣцѣи сѣ патрѣιάρχη
воспѣвѣаюгъ неперѣтѣлнхъ
бѣѣсѣтѣвѣннѣю держѣлѣбѣ
вѣлѣсѣтѣ тѣвоѣлѣ.

Paralelný rozpis

Bokšay, Choma

Кор-кѣлѣ ѿ-сѣ днѣсь нѣз' грѣ-ба шѣд-ре,

Orosz

Кор-кѣлѣ ѿ-сѣ днѣсь нѣз' грѣ-ба шѣд-ре,

Bobák

Кор-кѣлѣ ѿ-сѣ днѣсь нѣз' грѣ-ба шѣд-ре,

Bokšay, Choma

нѣ нѣлѣ воз-вѣлѣ ѿ-сѣ ѿ вѣлѣтѣ смѣрт-ныхъ:

Orosz

нѣ нѣлѣ воз-вѣлѣ ѿ-сѣ ѿ вѣлѣтѣ смѣрт-ныхъ:

Bobák

нѣ нѣлѣ воз-вѣлѣ ѿ-сѣ ѿ вѣлѣтѣ смѣрт-ныхъ:

Bokšay

ДНЕСЬ А_ДАМЪ ЛН_КЪ_ЕТЪ, Н РА_ДЪ_ЕТ_СА Ц_ -УА,

Choma

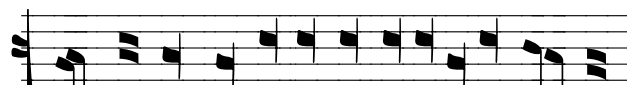
ДНЕСЬ А_ДАМЪ ЛН_КЪ_ЕТЪ, Н РА_ДЪ_ЕТ_СА Ц_ -УА,

Orosz

ДНЕСЬ А_ДАМЪ ЛН_КЪ_ЕТЪ, Н РА_ДЪ_ЕТ_СА Ц_ -УА,

Bobák

ДНЕСЬ А_ДАМЪ ЛН_КЪ_ЕТЪ, Н РА_ДЪ_ЕТ_СА Ц_ -УА,

Bokšay

ВКЪ_ПЪ_ЖЕ Н ПЪ_РО_ЦЫ СЪ ПАТРИАРХИ ВОСПЕВАЮТЪ НЕ_ПРЕ_СТАН_НУ

Choma

ВКЪ_ПЪ_ЖЕ Н ПЪ_РО_ЦЫ СЪ ПАТРИАРХИ ВОСПЕВАЮТЪ НЕ_ПРЕ_СТАН_НУ

Orosz

ВКЪ_ПЪ_ЖЕ Н ПЪ_РО_ЦЫ СЪ ПАТРИАРХИ ВОСПЕВАЮТЪ НЕ_ПРЕ_СТАН_НУ

Bobák

ВКЪ_ПЪ_ЖЕ Н ПЪ_РО_ЦЫ СЪ ПАТРИАРХИ ВОСПЕВАЮТЪ НЕ_ПРЕ_СТАН_НУ

Bokšay

БО-ЖЕ-СТВЕН-НО-Ю ДЕР-ЖА-ВО ВЛАС-ТИ ТВО-Е - - - А.

Choma

БО-ЖЕ-СТВЕН-НО-Ю ДЕР-ЖА-ВО ВЛАС-ТИ ТВО-Е - - - А.

Orosz

БО-ЖЕ-СТВЕН-НО-Ю ДЕР-ЖА-ВО ВЛАС-ТИ ТВО-Е - - А.

Bobák

БО-ЖЕ-СТВЕН-НО-Ю ДЕР-ЖА-ВО ВЛАС-ТИ ТВО-Е - - А.

Analýza nápevu a jeho pôvod

Nápev kondaku 3. hlasu je mimoriadne jednoduchý. Iteratívne jadro tvorí jediná formula (Kkp), iba v závere (okrem Orosza) mierne modifikovaná (Kkpz).

Kkp

Kkpz

Pozoruhodné je to, že uvedenú melódiu nachádzame výhradne v prostopení (haličský nápev je iný) a to iba s nepodstatnými variantami. To znamená, že s vysokou pravdepodobnosťou ide v našom prostredí o pomerne novú melódiu, ktorá sa rozšírila z jedného centra.

Pôvod melódie nie je možné s istotou určiť. Nepoznáme potrebné medzičlánky, ktoré by ju spojili s inými známymi nápevmi, pričom je možné, že takéto medzičlánky ani neexistujú, t.j. že nápev vznikol jedným autorským zásahom neznámeho redaktora. Za týchto okolností môžeme vysloviť iba tri hypotézy, ktoré sa navzájom úplne nevylučujú.

1. hypotéza

Kondak má viaceré prvky spoločné s inými nápevmi 3. hlasu. Zvlášť vyniká dvojitý kvartový skok *c-G-c*, ktorý je typický pre samopodoben „Krasoť d'ívstva“ v prostopení.

V podstatných prvkoch sa oba nápevy podobajú. V kondaku chýba pokles od *b* ku *F*. Zdá sa, akoby pomocné prevodové noty *ga* zo záveru iteračnej formuly „Krasoť d'ívstva“ prešli na začiatok kondakovej formuly. Finála *F* sa v kondaku nemusela nutne stratiť – je možné, že v „Krasoť d'ívstva“ predstavuje novší vývojový prvok.

Je nepochybné, že medzi strednými časťami oboch formúl existuje príbuznosť. Odlišnosti v kadencii však uvedená hypotéza nevysvetľuje dost' presvedčivo.

2. hypotéza

Iteratívna formula kondaku v prostopení sa v základných črtách podobá na formulu A byzantského kondaku 3./4. hlasu:¹

Formula Kkp má základné črty zhodné s formulou A gréckej melódie, ktorú čítame v tej výške, ako je zapísaná v J002, avšak s bežným kľúčom. To je možné vďaka pravdepodobne zníženému tónu na strednej línii.

¹ Podrobnejší rozbor byzantských melódií možno nájsť v samostatnom dokumente.

Zhodu vidíme najmä v kadencii, ako aj v kvartových skokoch *cGc*. Rozdiel je v deklamácii, prítomnej len v prostopení. Zvuk formuly *A/A** je vskutku podobný kondaku prostopenia a mohol spolupôsobiť pri jeho formovaní. Predsa však, zacyklenie úvodnej krátkej formuly z gréckeho nápevu je pomerne nepravdepodobné.

3. hypotéza

Napokon uvidíme hypotézu, ktorú považujeme za najpravdepodobnejšiu, alebo presnejšie za kľúčovú, nevylučujúc spolupôsobenie faktorov uvedených v prvých dvoch hypotézach. Podľa nej má kondak 3. hlasu prostopenia pôvod priamo v byzantskom kondaku 3. hlasu.

Byzantský kondak 3./4. hlasu má pomerne jednoduchú melódiu, ktorá nie je ďaleko od iteratívneho modelu. Vianočný kondak sa v prvých štyroch frázach končí rovnakou formulou s finálou *G*. Len v posledných 2 frázach nastupujú finály *c* a *F*. Výnimkou sú bukovinské varianty, ktoré pokračujú iteratívnym spôsobom, s finálami *G* a *G*. To isté možno povedať o bukovinských kondakoch Bohojavlenia.

Poznáme teda variant byzantskej kondakovej melódie, ktorý je skoro iteratívny a všetky jeho frázy vrátane poslednej sa končia tónom *G* rovnako ako v prostopení. Dôležité pritom je, že tento nápev je doložený práve v Bukovine, teda oblasti, ktorá je na hranici byzantskej a ruténskej tradície a v ktorej sú obe tradície živé.

Bukovinský nápev má mnohé črty spoločné s rumunským a srbským variantom kondaku. A práve v J951, u Cunțana, u Srbov a v bulharskom variante od Amvrosija pozorujeme zaujímavú **zmenu finály** prvého kóla v riadkoch 1., 2. z *F* na *b*. V ostatných bukovinských melódiách táto zmena nastala iba v poslednom riadku. V pozmenenej úvodnej formule môžeme vidieť základ nástupu iteratívnej formuly prostopenia.

Vorob

ΔΕ - - - - ΒΑ ΔΗΕΕΒ

Cun

Fe-ci°a - - - - rã as- - - - tãz°i

Amv, J951

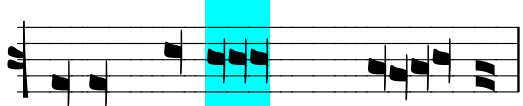
ΔΕ - - - - ΒΑ ΔΗΕΕΒ

Srbsko

Prostopenie

Formula R, ktorá pokrýva druhé kolon skoro všetkých riadkov byzantského kondaku, má vo väčšine prípadov deklamačný tón *b*. Jedinou výnimkou sú *Urs*, *Vorob*, kde prišlo k posunu na tón *c*. A to je deklamačný tón kondakov prostopenia:

Amv

НЕ_ПРИ_СЪДНОМЪ ПРИ_ _НО_ _СНЪЗ:

Srbsko

Urs

ce-lui neapro-pi- at a- -du- -ce

Prostopenie

Postavme napokon vedľa seba úplnú iteratívnu formulu prostopenia s textom vianočného kondaku a príslušné rumunské či bukovinské formuly:

Amv

ДѢ_ ВЛ ДНЕСЬ ПРЕ_СЪ_ЩЕ_СЪТВЕН_НА_ГО РАЖ_ ДА_ _СЪТЪ,

Prostopenie

Vorob

ДѢ_ ВЛ ДНЕСЬ ПРЕ_СЪ_ЩЕ_СЪТВЕН_НА_ГО РАЖ_ ДА_ _СЪТЪ,

J951 transp.
 ОТ-ро-чѧ мѧ-до, пре-вѣч-ныи бѣз.

Vorob
 ОТ-ро-чѧ мѧ-до, пре-вѣч- - -ныи бѣз.

Prostopenie

Urs
 cu- con tâ- -năr, prea-vec'nicul Dum-ne-zeu.

Podobnosť v hlavných charakteristikách melódie naznačuje, že pôvod nápevu kondakov 3. hlasu prostopenia treba hľadať v srbsko-rumunsko-bukovinskej odnoži byzantskej tradície. Presný harmonogram zjednodušenia pôvodnej melódie na jednoduchý model prostopenia nepoznáme. Je možné, že ide o novší import, azda nedokonale zapamätaná melódia s dodatočným nánosom iných prvkov 3. hlasu.